

Մուրբ Գևորգ

հեղինակ՝ Հակոբ Մնձուրի

— Այսօր, չես գիտեր՝ հետո՞ղ ո՞ւր պիտի երթանք,— ըսավ Շիրին: — Ըսե՛ թե՛ դուն գիտե՞ս. ես ալ մինչև երեկ չգիտեի: Աղ տեղերեն հարյուր անգամ ալ չե՞մ անցեր, ո՞վ խելք կընէր: Ծո, ելլեմ, նայիմ՝ ի՞նչ կա սա պառելիներուն ետին, ըսի: Ի՞նչ տեսնեմ, ծառ մը, կաղնի մը, բարդիի պես երկնցեր է, քեզի սուտ, ինձի՝ իրավ, ամենեն քիչը՝ ուրջը բեռ փայտ կելլէ վրայեն: Մեր լեռներն ալ ասանկ ծառ կա՞ եղեր: Կա եղեր, ըսելէ: Դուն ըլլաս՝ կկենաս: Հայտի Շիրին, մարդու մի՛ ըսեր, կացինդ սրե, կտրե, տուն կրելդ, վառելդ նայե:

Ճամբան բուռ ըլլալուն՝ կթնդար, կարծես ներքևը պարապուստի մը վրայեն կքալէին: Առտու չէր դեռ, մութ էր, բայց երկինքը քիչ աստղ կար: Քերվան Դռանը Թեփթալի հավասարութենէն ալ անցեր էր:

Ճամբուն ճիշտ մեջտեղը կրիա մը կար, մեկէն կեցավ էշը: Շիրին, որ հացին տոպրակը բացեր էր, պանիրը հացին մեջ կդներ, մատներուն մեջ կսեղմեր, պատառ կշինէր, կուտեր, հասկցավ, որ անոր համար էր:

— Ամա՛ն, չըլլա, որ երթաս... պե՛տ՝... հիմա վրադ կցատկե, քեզ կուտե,— հեզնէց: Հետո շէշտը փոխէց, իշուն ականջին մոտեցուց բերանը, խուլի մը ինչպէս կպոռան, գոչէց,— տաշտի կ է, տաշտի կ, տաշտիկէ՞ն ալ մարդ կվախնա:

Բայց էշը ականջները ցցեց, միշտ նույն կետին նայեցավ, ոտք չփոխէց, մինչև որ Շիրին վերցուց կրիան ճամբուն վրայեն, այն ատեն քալէց:

— Ի՞նչ պիտի ընենք սա քու վախկոտութեանդ, չեմ գիտեր, որ ըսեմ,— վերսկսավ Շիրին,— տաշտիկէն կվախնաս, հոսհոսիկէն կվախնաս, նեվիկէն կվախնաս, կովուրծուծէն կվախնաս, բզեզ մը թռի՝ գետին իջնա, թռի՝ գետնէն ելլէ, կվախնաս: Աս ի՞նչ անուշ է քու հոգիդ քեզի: Աղվեսի պոչիկին ի՞նչ կելլէ, խտտ մըն է, դուն անկէ ալ կվախնաս: Ո՞ր օրն էր, հա, ելած շաբաթ օրն էր, Պարան Հողքէն կերթայինք, հովը փչէց, վերէն աղվեսի չորցած պոչիկ մը առաջքդ ձգեց, անանկ ետ ցատկեցիր, որ, ես ալ ի՞նչ գիտնամ, ետևդ էի, կռնակիս վրա գետին պառկեցուցիր: Մարդ իր ականջէն կվախնա՞: Ամեն աստուծո օր աղբյուր տանելուս, նալերուդ ծալքերուն վրա կոխելով՝ կամացկամաց, կամացկամաց, սիրտդ նետելովնետելով գուռին կմոտենաս, ջուրին մեջ ականջներդ որ տեսնես, ալ կլմնաս, լեղիդ կպատռի:

ալ ո՞ւր ջուր պիտի խմես, առաջքդ ով կուզե ըլլա, կկոխես վրան, կփախիս: Աս քու
ականջներդ քեզի ի՞նչ կերևան՝ չեմ գիտեր:

Ձորերը պաղլեղի ճերմակություն մը առին: Առտու եղավ: Գետին ծռեցավ,
տրեխին կապը թուլցեր էր, ամուրցուց, քալեց, հասնելու համար:

— Գնալիք տեղերնիս չըսի, — շարունակեց, — Քաջտանին լեռն է, սուրբ
Գևորգն ալ ճիփճիշտ դիմացը կիյնա: Ուխտին պատերը, գմբեթը, բռինչի ծառերը,
ուխտավորներուն պարխանա, պարխանա նստած տեղերը, լուսադրյուրը, անանկ
աղվոր կերևան որ հոնկե: Քուրդ Բաշշոյին այծերուն գոմերն ալ կերևան, մինակ թե՛
անոնք քիչ մը շեղ կիյնան: Ուրկե՞ ալ պիտի երթանք՝ ան ալ ըսեմ: Թեղը պիտի
անցնինք, Քարնետածը չկա՞, ուր է՝ ուխտի գացողները վարեն գազաթը քար կնետեն,
նոր հարսերը տղա՞ թե աղջիկ պիտի բերեն, գիտնալու համար՝ հոտկե ձորը պիտի
իջնանք, անկե ալ լեռը պիտի ելլենք: Մինակ վերի չորս պառեխներուն առաջքը գեշ է:
Գեշ ըսածս ալ՝ շատ դարվարի է: Երեք չորս քայլ տեղ է եղածը, ամա, ոտքերնիս որ
չկրնանք բռնել, սահելու որ ըլլանք, դարվար անանկ ձոր մը կա, որ կտորնիս անգամ
չմնար: Աղեկություն մը կա նը՝ հողը կակուղ է, ուր կոխես՝ ոտքդ կթաղվի: Ես ալ
աղեկ մը փորեցի, դուրցուցի: Առաջ Աստված, բան մըն ալ չենք ըլլար. Սուրբ
Գևորգին ալ խոշոր մոմ մը խոսք տվի, առաջքը պիտի վառես: Սուրբ Գևորգը մեզ
կպահե:

Ձորերը նորեն գույն փոխեցին, արծաթագույն եղան: Իշուն մազերը, որ գորշ
էին, երկնցան, ավելի ճերմկցան: Աչքերը, թարթիչներեն, չէին երևար: Դարվարի մը
սկսան: Էշը, որ շիտակ կքալեր, երկու կողմին վրա փարտվելով սկսավ իջնել:
Համետին վրայինները՝ հա՛, հիմա պիտի ձգեր, ինչպես որ հոտոցը ինկավ: Շիրին
ծռեցավ, վերցուց:

— Շիտակ չե՞ս կրնար քալել, ի՞նչ կփարտվիս, — ըսավ Շիրին: — Ա՛լ քուռակ
չես, քուռակությունդ գնաց, դոճա էշ եղար, ամեն մարդ քանի մեծնա խելք կբուրե,
դուն ալ քանի մեծնաս՝ խելքդ կթոցնես:

Որո՞ւ կըսեր: Կարծես Շիրին «աֆերիմ, աղեկ կընես» ըսավ, փարտվիլը ավելի
շատցուց:

— Աղվորիկ քալե, կըսեմ, աղվոր չքալե՞ս, — ձայնը խստացուց Շիրին, — բիրը
ձեռքս առնել մի տար, գիտես, որ զարնելու ըլլամ՝ գեշ կզարնեմ, մեկ տեղդ կկոտրեմ:

Ի՞նչ կուզեր ըսեր Շիրին, էշը քեֆ կտրեր էր, ցնծութենեն չգիտեր ինչեր ըներ:
Ճուկումուկ գնաց, փարտվեցավ, թոթվտեցավ, վերվեր ցատկեց, մինչև որ համետին
վրայի կացինը, պարանը, հացին տոպրակը ձգեց գետինները:

— Ա՛ն քեզի ճուկումունկ քալել, ա՛ն քեզի թոթվըտիլ, ա՛ն քեզի վեր նետվիլ, հոտոցը, կացինը վար ձգել, քեզի պես շանը շարական, երթաս, ապրիս քարքարական, ես ալ քեզի պես շանը, կեցեր եմ, շարական կկարդամ:

Բիրը առավ, հասավ ետնեն, ալ ուր որ հանդիպեցավ՝ մեկ մը, մեկ մը, մեկ մըն ալ, մեկ մը, մեկ մը, մեկ մըն ալ զարկավ, մինչև որ իշուն մեկ կողմը չբռնեց, ծուռ սկսավ իջնալ:

— Մտքեդ ելավ չէ՞, արտքաղուն, Կապուտ Կապանի արտը կերածդ ծեծը,— շարունակեց Շիրին,— որ գեղեն մինչև հոն, ժամ մը, ժամուկեսական ճամբան բեռդ աղվորիկ բերիր, արտը մտած տեղդ սատանան փորդ մտավ, շիտակ ճամբան ձգեցիր, մախսուս՝ գացիր լեռան նեղ տեղեն, երկու քարին արայեն անցար, կճիկները, էխելները, փարչերը փշուրփշուր ըրիր, բեռ մը թանը, թանապուրը թափեցիր, արտ մը մարդը տասնըութը, քսան հոգին անոթի ձգեցիր:

Շիտակ ճամբան իջան: Շիրին ա՛լ չխոսեցավ, բերանը գոցեց: Իշուն վրա ալ հավկիթ մը դնելի չէր իյնար, այնչափ ուղիղ կքալեր: Կամուրջը անցան: Շիրին գետին միապաղաղ հոտող մակերեսին նայեցավ:

— Վախս ասոր է: Ասոր փորձանք մը չհասած տուն որ դառնանք, ալ բան չենք ըլլար, աչքերնիս կպառկի: Ո՛վ Սուրբ Գևորգ, դուն պահե մեզ, ով քաջահաղթ զորավար,— ըսավ Շիրին:

Քարնետածը եկան, ձորը իջան, լեռը սկսան ելլել: Իրավ ալ հողերը կակուղ էին, ուր կկոխեին՝ ոտքերնին կթաղվեր, ինչ որ՝ հաճելի կուգար իրենց: Տակավ Սուրբ Գևորգին դարատափերը, բռնչենիները, քարե պատը, Լուսաղբյուրը երևցան: Հոտկե պառեխներուն կողմը թեքվեցան, որոնք չորս հատ էին, մեկ կարգի վրա, զատուտ: Գեշ տեղը եկան: Շիրին Սուրբ Գևորգին դարձուց երեսը, երեք անգամ խաչակնքեց:

— Ով Սուրբ Գևորգ,— ըսավ,— վախու տեղը պիտի անցնինք, դուն մեզ պահե:

Իշուն ետնեն, համետին երկու կողմեն բռնեց: Զարհուրելի գահավեժը ճիշտ իրենց ոտքերուն հավասարությանն էր: Չէին քալեր: Մեկմեկ, մեկմեկ, ոտք կփոխեին:

— Օ՛խ, օ՛խ, օ՛խ, օ՛խ... հայտի պապս, հայտի քալե նայիմ, մի վախնար, ես դուրցուցեր եմ ճամբան, կոխե, գնա: Ով ամենահաղթ զորավար, դուն գիտես:

Գեշ տեղեն վերջապես ազատեցան: Շիրին խորունկ շունչ մը առավ, պառեխներեն ներս մտան: Հիմա Սուրբ Գևորգին ճիշտ դիմացն էին:

Հոս հոնկե ալ բարձր էր: Գահավանդ մըն էր, լեռան մեջ մտած: Կաղնին շատ հաստ չէր, բայց իրոք ալ շատ բարձր էր: Շիրին, կացինը սրած ըլլաով, չգիտցավ, թե ինչպես ծառը գետին տապալեց, բեռ մը փայտը պատրաստեց:

— Հայտի նայինք,— ըսավ: Էշը գիի մը թուփին մոտ կարածեր, մոտեցուց կտրած փայտերուն քով, բեռցավ: — Ինտո՞ր աղվորաղվոր եկանք, անանկ ալ պիտի երթանք,— շարունակեց. — հեչ մի՛ վախնար:

Նորեն երեք անգամ խաչակնքեց, պառեխներեն դուրս ելան, գեշ տեղը եկան, նորեն սկսան մեկմեկ, մեկմեկ ոտք փոխել: Երկու բազուկները երկու կողմին փայտի բեռերուն վրա դրած էր: Գահավեժին չէր նայեր:

— Օ՛խ, օ՛խ, օ՛խ, օ՛խ... հողերը դուր են, մի՛ վախնար, բան չես ըլլար, Սուրբ Գևորգ պապան մեզի հետ է, ով քաջահաղթ գորավար, ով ամենահաղթ Սուրբ Գևորգ, քեզի ամանաթ ենք, ձեռքդ վրանիս ըրե, ուխտս ուխտ է. ուզած մումդ՝ կերոնի պես մում մը պիտի վառեմ առաջքդ,— ըսավ:

Հողերը դարցուցած չըլլար՝ ավելի աղեկ պիտի ըլլար: Կարելի է՝ պատճառը այդ եղավ: Հողերը կենդանիին սմբակներուն ներքեն գացին, դեղնեցավ, չկրցավ բռնել՝ ինքզինքը: Շիրին ամբողջ ուժով ուզեց չձգել, աղեկ որ՝ վերջը թողուց, եթե համառեր՝ ինքն ալ հետը պիտի սահեր: Երկու անգամ վրայի փայտերով միասին էշը դարձավ, անկե ետքը գահավեժին բարձունքեն՝ միջոցին մեջ նետվեցավ:

Շիրին գանկին մեջ պարապություն մը զգաց: Ինչպե՞ս մարդու ոտք չկոխած այդ գահավեժին հատակը իջավ՝ չէր գիտեր: Դիակին վրա նայեցավ: Գլուխը չկար: Համետը, փայտերը ո՞ր մնացեր էին, ասոնք ալ հայտնի չէին:

— Ճամբան քեզի ծեծեցի: Մեկը իս ծեծեր: Քեզի զարկած բիրս իմ վրաս կոտորտեր, — ըսավ Շիրին: Արցունքներ սահեցան աչքերեն:

Նորեն պառեխները ելավ, թեն պետք չկար: Սուրբ Գևորգին նայեցավ: Մանիշակի գույն մը կար մատուռին շուրջը, միջոցին մեջ:

— Այնչափ ալ հույս դրի վրադ, այնչափ ալ աղաչեցի,— ըսավ Շիրին:— Ա՞ս էր պահածդ: Մոմ պիտի վառեմ քեզի, հա՞: Չեմ վառեր: Ինչո՞ւ պիտի վառեմ: Հոռոմ չե՞ս: Քենե ալ բարիք կուգա: